

BILAG

TIL

BETÆNKNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 15. JUNI 1945 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

I

UNDERSØGELSE AF SAMTLIGE POLITISKE OG MILITÆRE
FORHOLD, SOM KAN TJENE TIL BEDØMMELSE AF, HVORVIDT
DER ER GRUNDLAG FOR AT GØRE ANSVAR GÆLDENDE OVER
FOR MINISTRE ELLER ANDRE SÆRLIG ANSVARLIGE
I FORBINDELSE MED DANMARKS BESÆTTELSE
AF TYSKE TROPPER DEN 9. APRIL 1940

AKTSTYKKER

STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

1945

10.

Begivenhederne omkring den 9. April 1940.

Beretning af Alsing Andersen.

Dagene 5.—8. April.

5. April:

I Ministermødet den 5. April Kl. 11 Formiddag oplæste Udenrigsminister Munch et Brev, som han den foregaaende Aften havde modtaget fra den danske Gesandt i Berlin, Zahle. Brevet omtalte Rygter, som den svenske og hollandske Marineattaché i Berlin havde meddelt den danske Marineattaché, og som gik ud paa, at Tyskland havde forberedt en Aggression mod Danmark og Norge, eventuelt ogsaa Holland, i den kommende Uge. Formaålet skulde være at sikre sig Støttepunkter for Flaaden og Luftbaser dels i det nordlige og vestlige Jylland, dels i Syd Norge. Til dette Formaal skulde være samlet en Transportflaade bl. a. ved Stettin.

Det var ikke første Gang, den danske Regering blev stillet over for Meddelelser om Troppe- og Skibssamlinger i nordtyske Havne. Allerede før Krigen foregik der en betydelig Transport af Tropper og Materiel mellem nordtyske Havne, og efter den finsk-russiske Krigs Begyndelse kom Meddelelse om Tilstedeværelsen af et betydeligt Antal tyske Tropper i nordtyske Havne lige fra Lübeck til Stettin. Man regnede dengang med, at disse Troppe-samlinger kunde være beregnet paa Sverige eller Norge, saafremt England og Frankrig skulde have forlangt Gennemmarch gennem disse Lande til Hjælp for Finland. Naar der i de sidste Uger var fremkommet Oplysninger om Indladninger i Transportskibe i Stettin, behøvede det ikke at betyde andet, end at de her samlede Tropper efter den finsk-russiske Krigs Afslutning skulde bringes nærmere til den forventede Kraftprøve i Vesteuropa. Fra Kiel var nogle Gange i den seneste Tid meldt om Skibssamlinger, men der havde ikke været Tale om Troppe-samlinger.

Under Drøftelsen af de nu foreliggende Oplysninger i Ministermødet den 5. April var jeg mest tilbøjelig til at mene, at Tyskland fortsat maatte være mest interesseret i et neutralt Danmark. Nogle Støttepunkter i Nordjylland i Tilfælde af en Aktion mod Syd Norge kunde dog være af Interesse. Jeg mente imidlertid, at man burde se Tiden an. *Danmarks Navn havde jo overhovedet ikke været nævnt i Diskussionen om Norges Vanskeligheder, og der var ikke fra nogen af Parterne rettet nogen Henvendelse til os.*

Ministermødet besluttede at søge de meddelte Rygter nærmere belyst, bl. a. ved Oplysninger fra Sverige og Norge, før man gik til Indkaldelse af Partiformændene eller Udenrigspolitisk Nævn. Efter Mødets Slutning ved 12-Tiden gav jeg Viceadmiral Rechneritz som Direktør for Marineministeriet og General Stemann som Direktør for Krigsministeriet Meddelelse om Zahles Brev. Det var Hensigten at vende tilbage til Sagen ved en samlet Forhandling med Søværnskommando og Generalkommando, dersom yderligere Oplysninger syntes at bekræfte Rygterne.

I et nyt Ministermøde samme Dag Kl. 14.30 gav Udenrigsministeren Meddelelse om Opfattelserne i Norge og Sverige i Anledning af Rygterne. Man var her ikke tilbøjelig til at fæste Lid dertil. Da Oplysningerne gik i beroligende Retning, vedtog man at afvente et nyt Brev, som efter telefonisk Meddelelse fra Zahle var under Vejs fra Berlin.

6. April:

Lørdag den 6. April Kl. 10 holdtes atter Ministermøde. Det nye Brev fra Zahle var af mere beroligende Karakter. Desuden forelaa nu Meddelelse om, at England havde tilstillet Sverige og Norge Noter. Danmark havde stadig ingen Henvendelse modtaget fra nogen af Parterne. Efter det foreløbige Kendskab til den svenske Notes Indhold maatte den nærmest betyde en Afspænding af Situationen, da der aabenbart ikke rejstes Krav angaaende Standsning af Malmeksporten til Tyskland eller andre Krav, der kunde skabe Vanskeligheder. Man maatte regne med, at Sverige og Norge nu vilde konferere om Svaret til England og afgive et saadant i Løbet af et Par Dage.

Man aftalte, at der skulde holdes nyt Ministermøde senere paa Dagen, dersom Noten til Norge var af mere alvorlig Karakter. Da dette viste sig ikke at være Tilfældet, blev der intet nyt Ministermøde afholdt før Mandag den 8. April Kl. 10.

Efter Ministermødet Lørdag Formiddag den 6. April holdt jeg ca. Kl. 11.30 Møde med Generalerne Prior, Gørtz og Stemann samt Viceadmiral Rechnitzer og Kontreadmiral Hammerich. Jeg gav Meddelelse om de Oplysninger, som forelaa fra Kammerherre Zahle og Marineattaché Kjølens samt om de indtil da foreliggende Oplysninger om Englands Note til Sverige. Man drøftede derefter i Almindelighed, hvilken Sandsynlighed der kunde være for Rygternes Rigtighed. I Anledning af nogle Udtalelser fra General Prior om at søge at forudse forskellige tænkelige Situationer gjorde jeg en Bemærkning om, at jeg ansaa det for umuligt at tage noget Standpunkt, før man kendte Situationen. General Prior ønskede i øvrigt, at man — dersom den spændte Situation vedvarede — skulde indkalde nogle ældre Aargange (1930—35) to og to efter hinanden til et Repetitionskursus paa f. Eks. 14 Dage. Mødets Deltagere aftalte at holde hverandre underrettet, dersom man kom i Besiddelse af nye Oplysninger.

7. April:

Søndag Aften den 7. April meddelte Udenrigsministeren mig pr. Telefon et Rygte fra Berlin om, at en Transportflaade var afgaaet fra tysk Østersøhavn den 4. April Vest paa for at naa sit Bestemmelsessted den 11. April. Jeg lod forespørge i Marineministeriet, hvor Viceadmiralen meddelte, at man ingen Observationer havde gjort, der kunde underbygge dette Rygte. Forespørgsel i Generalstaben gav til Resultat, at man ikke der havde nogen Underretning om Troppekonzentrationer Syd for Grænsen eller nogen særlig Virksomhed i Havnene der, f. Eks. Kiel. Dette meddelte jeg til Udenrigsministeren.

8. April:

Mandag Morgen den 8. April indløb uventet Meddelelse om, at England og Frankrig havde udlagt Miner 3 Steder ved den norske Kyst, Nord for Bergen til Narvik.

Udenrigsministeren gav Underretning herom i et Ministermøde Mandag Kl. 10. Jeg kunde i det samme Møde meddele, at der tidligt om Morgenen var konstateret ca. 40 tyske armerede Trawlere og et lignende Antal mindre tyske Skibe (Ministrygere) i Farvandet om Læsø samt 6 tyske Krigsskibe („Gneisenau“, 2 andre store Skibe og 3 Jagere) gaaende Nord paa forbi Langeland. Man var i Marineministeriet enige om, at dette Fremstød sikkert stod i Forbindelse med den engelsk-franske Mineudlægning ved Norge. For Danmarks Vedkommende forelaa stadig ingen Henvendelser eller Forespørgsler af nogen Art fra nogen af Parterne.

Der var aftalt en Konference paa Amalienborg Kl. 11.15 mellem Kongen, Statsministeren og Udenrigsministeren. Det vedtoges, at jeg burde deltage.

Ca. Kl. 10.30 havde jeg en Konference med Generalerne Prior, Gørtz og Stemann samt Viceadmiral Rechnitzer og Kontreadmiral Hammerich. General Prior meddelte her, at Generalstabens Efterretningssektion umiddelbart før Mødet havde modtaget Meddelelse om, at en stor tysk Troppestyrke var paa Vej fra Rendsborg Nord paa mod Flensborg. Efter Oplysningerne om Kolonnens Længde og Antal af Motorvogne antog man, at der var Tale om en Division. Paa denne Baggrund drøftede vi, hvilke Foranstaltninger der i givet Fald kunde træffes.

General Prior foreslog paa General Gørtz' og egne Vegne, at man indkaldte fuld Sikringsstyrke (10 Aargange). Man drøftede dog ogsaa at indkalde de med Uniform hjemsendte Aargange — f. Eks. gennem en Meddelelse i Radioen. Samtidig burde de tjenstgørende Styrker sættes i Alarmberedskab. Søværnskommandoen mente, at der da burde indkaldes f. Eks. 4 Aargange til Kystdefensionen, og at man straks burde erstatte „Niels Juel“s Rekruthold med uddannet Mandskab. Efter en kort Drøftelse heraf tog jeg med Statsministeren og Udenrigsministeren til Konferencen paa Amalienborg Kl. 11.15.

Her nævnte jeg de i Mødet med Generalkommando og Søværnskommando omtalte Muligheder. Der var under Konferencen paa Amalienborg Tvivl om det rigtige i at foretage store Indkaldelser i dette Øjeblik, og det bestemtes da at iværksætte Alarmberedskab og at indkalde det uddannede Mandskab til „Niels Juel“.

Personlig var jeg af den Opfattelse, at den tyske Opmarch i Slesvig kunde betyde, dels at Tyskland ønskede at sikre denne Del af sin Flanke, dels at man vilde lægge et Tryk paa Danmark, dersom man agtede at stille Krav til vort Land. I denne Situation vilde det efter min Mening kunne blive farligt, hvis vi ved særlige Militærforanstaltninger, f. Eks. større Indkaldelser, vakte Mistanke om at handle i Forstaaelse med Tysklands Modstandere. Vi vilde derved gennem vore egne Handlinger — selv om de kunde siges at være nok saa berettigede for et neutralt Land — være i Stand til at kalde Ulykken ind over vort Land.

Noget efter Kl. 11.30 kom jeg tilbage til Marineministeriet, hvor Generalkommando og Søværnskommando ventede. Jeg meddelte, at man ikke mente at burde foretage andre Indkaldelser end til „Niels Juel“, men at der iøvrigt skulde etableres højeste Alarmberedskab for det indeværende Mandskab.

Paa et Ministermøde Kl. 14 gjordes Rede for de paa Amalienborg førte Forhandlinger og de trufne Beslutninger, der godkendtes. Kl. 16.30 afholdtes nyt Ministermøde. Da Udenrigsministeren var forhindret i at deltage i Ministermødet paa Grund af den ugentlige Gesandtmødtagelse, gav Statsministeren Meddelelse om Udenrigsministerens Samtale med den tyske Gesandt Hr. v. Renthe-Fink, der havde fundet Sted ved 15.30 Tiden. Gesandten havde til Udenrigsministeren sagt, at han ikke havde nogen Meddelelser fra Berlin, men at det efter de foreliggende Oplysninger om Kränkelsen af Norges Neutralitet var klart, at Situationen kunde blive alvorlig for de nordiske Lande. Da Udenrigsministeren havde bemærket, at der derfor ogsaa kunde blive Tale om at foretage Indkaldelser i Danmark for at styrke Neutralitetsvagten, havde Renthe-Fink udtalt, at *det vilde være Vanvid* i denne Situation. Hans Opfattelse var, at et saadant Skridt kunde give Anledning til Misforstaaelser, og ud fra sin Bedømmelse af Situationen vilde han fraraåde Danmark at gøre noget saadant. — Ministermødet vedtog at afvente yderligere Oplysninger, bl. a. angaaende den tyske Troppstyrke i Slesvig.

I Eftermiddagens Løb fik man Underretning om, at Troppekolonnen i Slesvig var standset. Der skulde i Flensborg være bestilt Kvarter til 9 000 Mand. Hovedparten af Divisionen var standset længere Syd paa og gaaet i Kvarter i Byen Slesvig og Omegn.

Ved 17-Tiden havde jeg et Møde med Generalerne Prior og Stemann samt Vice-admiral Rechnitzer. General Prior fremførte atter Forslag om Sikringsstyrkens Indkaldelse og foreslog Bemyndigelse til at etablere Luftmeldetjenesten samt foretage nogle Troppeskudninger, nemlig fra Sønderborg mod Vest, fra Odense til Fredericia og Syd paa til 1 km. fra Grænsen. Jeg anførte paany Betænelighederne ved at indkalde Sikringsstyrken og heviste til Renthe-Finks Udtalelser til Udenrigsministeren om paatænkte Indkaldelser. Vi aftalte at opretholde højeste Alarmberedskab for de sønderjyske Styrker (Fredericia iberegnet), medens man for det øvrige Land gik ned til næsthøjeste Trin: forhøjet Beredskab. Iøvrigt lovede jeg at give General Prior Besked, efter at der havde været Partiformandsmøde og nyt Ministermøde.

Kl. 20 afholdtes Møde med Partiernes Formænd i Folketingets Ministerværelse. Jeg gav først Meddelelse om de tyske Flaade- og Hærbevægelser, og om hvilke danske Foranstaltninger der var henholdsvis drøftet og iværksat i Dagens Løb. Jeg nævnte i den Forbindelse ogsaa General Priors Forslag om Troppeskudninger i Sønderjylland, og jeg bemærkede herom, at saadanne Skridt netop i Sønderjylland maaske kunde være lige saa betænkelige som almindelige Indkaldelser. — Udenrigsministeren redegjorde for de foreliggende udenrigspolitiske Meddelelser og omtalte i denne Forbindelse Renthe-Finks Udtalelse om eventuelle danske Indkaldelser.

Under den paafølgende Drøftelse blev der ikke fra nogen Side fremsat Krav om at foretage yderligere Indkaldelser. Dr. Krag bemærkede tværtimod, at det vilde være meget

betænkeligt efter Renthe-Finks Udtalelser. Ingen udtalte sig for de nævnte Troppeforskydninger.

I Løbet af Aftenen havde Renthe-Fink telefoneret til Direktør Mohr i Udenrigsministeriet og atter udtalt, at han var foruroliget ved Muligheden for Indkaldelser og gerne vilde have en beroligende Udtalelse. Dette blev meddelt os efter Partiformandsmødet. Vi blev enige om, at Direktør Mohr kunde sige til den tyske Gesandt, at vi regnede med, at der ingen Neutralitetskrænkelser vilde finde Sted over for Danmark, og at vi haabede, at eventuelle Vanskeligheder kunde ordnes ad Forhandlingens Vej.

Ved 21.30-Tiden samledes Ministeriet atter til Møde. Der blev givet Referat fra Partiformandsmødet. Under Mødet kaldte Viceadmiral Rechnitzer mig ud og meddelte, at den tyske Eskadre („Gneisenau“ m. fl.) nu var udenfor Skagen og gik Vest paa i stor Fart. De mange Smaaskibe, der om Morgenen havde været ved Læsø, var ogsaa gaaet videre. Der foregik stadig nordgaaende Trafik af mindre Skibe og Transportskibe gennem Store Bælt og videre Nord paa. I Sundet og Lille Bælt var alt normalt.

Efter Ministermødets Afslutning ved 22.30-Tiden mødtes jeg atter med General Prior og Viceadmiral Rechnitzer og gav Besked om, at det var besluttet ikke at foretage yderligere militære Foranstaltninger i dette Øjeblik.

9. April:

Paa Grund af den urolige Situation besluttede jeg at overnatte i mit Kontor i Marineministeriet. Foruden Viceadmiral Rechnitzer, der lige fra Begyndelsen af Krigen havde overnattet i Ministeriet, forblev ogsaa General Stemann og Kontreadmiral Hammerich i Ministeriet denne Nat.

Der forefaldt intet, før jeg mellem Kl. 3.30 og Kl. 4.00 fik Meddelelse om den i Marinens Beretning omtalte Begivenhed med en forlist tysk Trawler i Store Bælt. Denne Meddelelse gav Oplysning om, at Trawlerne benyttedes som Troppetransportskibe, men gav jo ingen Antydning af, at noget var paataent overfor Danmark.

En halv Time senere ringede Telefonen, Klokkeren var ca. 4.15. Det var Udenrigsminister Munch, der meddelte, at han lige havde faaet Besked om, at den tyske Gesandt, Hr. Renthe-Fink, havde anmeldt sin Ankomst i Løbet af en halv Snes Minutter, da han havde faaet Ordre til at overrække en Note fra den tyske Regering. Dr. Munch bad mig underrette Stauning, hvilket jeg straks gjorde. Den hastige Samtale sluttede med, at Stauning bad mig sammenkalde samtlige Ministre i Marineministeriet. Derefter gik jeg ind til Viceadmiralen. Her befandt Kontreadmiral Hammerich sig. Jeg sagde, at Klokkeren nu var ved at falde i Slag og gav dem Udenrigsministerens Meddelelse. Hammerich havde just givet Viceadmiralen den modtagne Meddelelse om det tyske Skib, der var iagttaget fra Middelgrundsfortet. Jeg fik Forbindelse med General Stemann, der befandt sig i Krigsministeriet. Han havde lige tilkaldt General Prior og General Gørtz.

Ca. Kl. 4.30 var Meddelelserne begyndt at indløbe med korte Mellemrum fra Hærens og Marinens Efterretningskontorer: Landgang i Middelfart, Overskridelse af Grænsen ved Krusaa, Landgang i Korsør, Nyborg, Langelinie og Masnedø.

Medens disse militære Aktioner stod paa, sad den tyske Gesandt hos Udenrigsministeren og motiverede sin Regerings Note. Da denne Samtale var forbi, telefonerede Dr. Munch paany og bad Statsministeren og mig om at komme til Amalienborg saa hurtigt som muligt, da den tyske Gesandt havde erklæret, at det hastede med Svaret.

Under Drøftelsen i Marineministeriet af de indløbne Meldinger blev det — som det er omtalt i Søværnskommandoens Beretning — nævnt for mig, at de af Søværnets Enheder, der maatte være til Stede ved eventuelle Landgangssteder, vilde handle efter de forud givne Forholdsordrer. Jeg var ganske indforstaaet hermed, men tilføjede paa Forespørgsel, at der ikke skulde udstedes Ordre om yderligere Foranstaltninger, førend man havde Kendskab til de af den tyske Gesandt paa den tyske Regerings Vegne fremsatte Krav eller Forslag.

Lige forinden jeg sammen med Viceadmiral Rechnitzer lidt over Kl. 5.00 begav mig til Amalienborg, forespurgte Kontreadmiral Hammerich, om der maatte gives Ordre til Modforanstaltninger. Som Svar herpaa gentog jeg, at der ikke maatte udstedes yderligere Ordre, førend der forelaa en Regeringsbeslutning paa Grundlag af de af den tyske Gesandt bebudede Forslag.

Naar jeg tog dette Standpunkt, var det, fordi det for mig var en Selvfølge, at jeg ikke umiddelbart før Forhandlingerne paa Amalienborg burde give Ordre til Foranstaltninger ud over, hvad de gældende Forholdsordrer hjemlede. Paa det paagældende Tidspunkt hverken havde jeg, eller kunde jeg have det mindste Kendskab til, hvad den tyske Henvendelse gik ud paa, men jeg maatte formode, at Forhandlingerne herom paa Amalienborg vilde blive af afgørende Betydning for vort Lands Stilling. Jeg ansaa det derfor for uforsvarligt paa egen Haand at foregribe, maaske umuliggøre disse Forhandlinger ved at give nye Ordre, før disse Forhandlinger var ført og en Beslutning truffet paa Grundlag heraf.

Omkring Kl. 5,15 ankom vi til Amalienborg. Her meddelte Dr. Munch os i Forværelset til Kongens Arbejdsværelse, hvad den tyske Note gik ud paa. Endnu inden Konferencen med Kongen var begyndt, telefonerede den tyske Gesandt og spurgte efter Svaret, idet han erindrede om, at det var nødvendigt for ham meget snart at give den tyske Regering Meddelelse om det danske Svar. Det var Udenrigsministeriets Direktør, Minister Mohr, der førte den korte Samtale med Gesandten.

Efter at Kongen og Kronprinsen havde faaet forelagt Situationen af Statsministeren og Udenrigsministeren, fandt en Raadslagning Sted mellem de tilstedeværende. Drøftelserne var præget af, at man befandt sig i en Situation, hvor et ganske uvarslet Overfald var under fuld Udvikling, og hvor det derfor ikke kunde anses for muligt at forhindre Gennemførelsen af den paabegyndte Aktion eller at yde effektiv Modstand.

Forhandlingerne drejede sig derfor nærmest om, hvorvidt man af Hensyn til Bedømmelsen i Udlandet burde fortsætte Kampen i endnu nogen Tid.

Paa Forespørgsel af Kongen svarede General Prior, at han ikke syntes, man burde opgive Modstanden nu, og han foreslog, at Kongen og Regeringen skulde tage med ud til Hæren i Høveltejren og søge Modstanden organiseret derfra. Hertil svarede Kongen: Nej, jeg maa da blive her. — Andre udtalte sig ikke om dette Forslag, og den almindelige Drøftelse fortsattes. De øvrige Deltagere var af den Opfattelse, at man — som Forholdene laa — burde indstille Kampen og søge en Ordning med den tyske Regering, idet en fortsat Modstand kun kunde føre til det samme Resultat, blot under langt haardere Vilkaar for Land og Folk, naar den danske Modstand var nedkæmpet.

For mit personlige Vedkommende formulerede jeg mine Udtalelser omtrent saaledes, at den Form for Mod, der efter min Mening var Brug for i den nuværende Situation, var at se de haarde Kendsgerninger lige i Øjnene og handle derefter. Man maatte regne med, at der var kæmpet en fuldstændig ulige Kamp i snart 1½ Time i Sønderjylland. Der kæmpedes her i Byen og maaske andre Steder. Hvis man mente, at Resultatet var givet, burde man efter min Mening spare flere Ofre. I denne Situation var jeg rede til at tage mit fulde Medansvar for en saadan Beslutning.

Medens Forhandlingerne foregik, hørtes en kraftig Skydning fra Slotspladsen og fra Amaliegade, samtidig med at de tyske Flyvemaskiner med Mellemlum fløj lavt ind over Slottet. Den tyske Gesandt havde dog meddelt, at Flyvemaskinerne ikke foreløbig vilde bombardere.

Omkring Kl. 6 afsluttedes Raadslagningen med, at Kongen gav Tilslutning til den Opfattelse, at Kampen burde indstilles. Der blev derpaa givet Ordre til at standse Skydningen fra Slotspladsen. Den tyske Gesandt fik Meddelelse om Beslutningen, og der udsendtes derpaa Ordre til Hær og Søværn om ikke længere at yde Modstand. Paa Grund af de Telefon- og Telegrafvanskeligheder, som Besættelsen allerede havde medført, tog det nogen Tid at faa Ordrene igennem, saaledes at Kampen i Sønderjylland — i Haderslev og Omegn — ikke kunde standses før noget efter Kl. 8.

Kl. 6.30 holdtes Ministermøde. Socialminister Ludvig Christensen var paa Grund af de tyske Troppers Nærværelse i Byen ikke naaet frem til Mødet. Over for de øvrige Ministre redegjorde Statsministeren, Udenrigsministeren og jeg for Morgenens Begivenheder. De tilstedeværende Ministre tiltraadte den paa Amalienborg truffne Beslutning.

Det vedtoges derefter at sammenkalde Rigsdagen til Møde samme Aften og at opfordre Venstre og Konservative til at lade sig repræsentere i Regeringen med hver 3 Medlemmer.

Til ovenstaaende kronologiske Redegørelse vil jeg gerne føje nogle yderligere Bemærkninger og Betragtninger til forskellige Enkeltheder:

Overfaldet nærmere belyst.

Allerede af den foregaaende Beretning vil det fremgaa, at Tysklands Fremfærd over for Danmark helt igennem betegnede et enestaaende Brud paa selv de simpleste Krav til Loyalitet og Ordholdenhed, som civiliserede Nationer maa stille til hinanden, selv om der ikke bestod en formelig Pagt mellem dem.

Men det gjorde der oven i Købet i dette Tilfælde. Tyskland havde selv taget Initiativet dertil i 1939, og saa sent som den 31. Maj 1939 blev Ikke-Angrebspagten mellem Tyskland og Danmark undertegnet. Denne Pagt omfattede 2 Artikler. De første Linier af Artikel 1 lyder kort og klart saaledes:

„Kongeriget Danmark og det tyske Rige vil i intet Tilfælde skride til Krig eller nogen anden Art af Magtanvendelse mod hinanden.“

Ordene er ikke til at misforstaa, og selv om den danske Regerings Medlemmer lige saa lidt som andre gjorde sig nogen Illusioner, vilde det dog ikke være forsvarligt i Ord eller Gerning at give Udtryk for Mistro til en fremmed Regerings Underskrift, som den havde givet af fri Vilje og paa eget Initiativ. Ved flere Lejligheder havde de højeste tyske Ledere desuden givet Udtryk for deres venskabelige Indstilling over for Danmark, og der var ikke paa noget Tidspunkt fremkommet nogen Antydning af, at Tyskland nærrede nogen Mistillid til Danmarks Holdning. Som allerede nævnt var der heller ikke under den forløbne Del af Krigen en eneste Gang givet Udtryk for Misfornøjelse med den Maade, hvorpaa Danmark søgte at varetage sine Opgaver som neutral Stat.

Den danske Regering var betænkelig ved at foretage særlige Militærforanstaltninger for ikke at give Anledning til Misforstaaelser i Tyskland, men da Situationen skærpedes den 8. April, optog man Tanken om at indkalde Sikringsstyrken. Da Udenrigsministeren meddelte dette til den tyske Gesandt — netop for at man i Berlin ikke skulde fortolke dette Skridt til Skade for Danmark —, fraraadede den tyske Gesandt, som ovenfor refereret, stærkt noget saadant, og hen paa Aftenen den 8. April tog han Anledning til at gentage Advarslen. Om den tyske Gesandt har været i god Tro, eller om han har haft Ordre til direkte at gøre, hvad han kunde, for at føre den danske Regering bag Lysét, ligger ikke klart i dette Øjeblik. Men det er altsaa en Kendsgerning, at faa Timer efter Gesandts sidste Advarsel mod at foretage Indkaldelser og uden nogen Henvendelse eller Forespørgsel fra den tyske Regering kastede den tyske Krigsmaskine sig over vort Land.

Den danske Regering havde saa meget mindre Grund eller Ret til at vente en saadan Opræden, som det var første Gang, at denne Overfaldstaktik blev sat i Værk over for et sagesløst, neutralt Land, der havde bestræbt sig for at holde sig uden for det store Opgør. Den Illoyalitet og Hensynsløshed, hvormed Tyskland her optraadte — en Fremgangsmaade, som jo senere blev anvendt adskillige Gange over for andre Lande —, karakteriseres bedst ved den Kendsgerning, at den danske Regering overhovedet ikke fik nogen Underretning om, hvad der forestod, før det hele var sat i Gang. Det vil fremgaa af følgende Tidstabel:

Ifølge Udenrigsministerens Beretning blev han ringet op Kl. 4.00 Morgen af Udenrigsministeriets Direktør, der meddelte, at den tyske Gesandt straks ønskede Foretræde. Gesandten ankom til Udenrigsministerens Bopæl Kl. 4.20 og begyndte saa at forelægge det udførlige Dokument, som han havde Ordre til at overrække.

Ifølge den danske Hærs og det danske Søværns Indberetninger indlededes Aktionen mod Danmark paa følgende Tidspunkter: Kl. 4.00 rapporteredes de to Landgangsskibe for Indgaaende mod Københavns Havn. Kl. 4.10 løb tyske Krigsskibe ind i Korsør og Nyborg Havne. Kl. 4.10—4.15 begyndte tyske Krigsskibe at praje danske Krigsskibe i Store Bælt. Kl. 4.10 gik tyske Tropper over Grænsen ved Tønder. Kl. 4.15 overskred tyske Tropper Grænsen ved Krusaa. Kl. 4.20 fandt tysk Landgang Sted i Middelfart.

Alt dette var altsaa foregaaet endnu før den tyske Gesandt var ankommet til den danske Udenrigsminister for at meddele ham den tyske Regerings Krav. Saa hensynsløst optraadte den tyske Regering. Med Tilsidesættelse af alle internationale Regler og de simpleste Hensyn til fair og anstændig Opræden sattes den tyske Krigsmaskine i Gang for at sætte den danske Regering i en Tvangssituation. Først da danske Soldater allerede havde kæmpet 1 Time i Sønderjylland, kunde Udenrigsministeren naa frem til Amalien-

borg for at underrette Kongen og sine Kolleger om, hvad Tysklands Hensigter i det hele taget var.

I Mellemtiden gik Tyskerne i Land i Gedser ved at snige sig ind i Havnen i en Kreatureksportdamper. Ved Masnedø og ved Aalborg landsattes Faldskærmstropper. Tyske Flyvere angreb de danske Flyvere paa Værløse Flyveplads. Den tyske Gesandt truede med Københavns Ødelæggelse fra Luften, og overalt i Danmark tog tyske Kampflyvere Luftrummet i Besiddelse.

Saaledes var Situationen i den tidlige Morgen den 9. April 1940. Under disse Vilkaar maatte Kongen og Ministrene træffe deres Beslutning.

Folketingsbeslutningen af 19. Januar 1940 og Regeringsbeslutningen af 9. April 1940.

Allerede i Besættelsesaarene, før en offentlig Diskussion kunde finde Sted, kunde man høre Bebrejdelser mod Regeringen, eller vel rettere mod de tre paagældende Ministre, gaaende ud paa, at de havde handlet i Strid med Folketingsbeslutningen af 19. Januar 1940. Denne var saalydende:

„Folketinget beslutter at udtale, at man fra alle Sider i det danske Folk er enig om, at Landets Neutralitet skal opretholdes, og at de Midler, der raades over, om fornødent skal anvendes for at hævide og værne Rigets Fred og Uafhængighed, og tilsiger Ministeriet sin Støtte i Arbejdet herfor.“

De, der har rejst denne Kritik, maa altsaa mene, at denne Beslutning skulde have forpligtet Ministrene til at handle ganske mekanisk uden at foretage nogen personlig Bedømmelse af den Situation, som forelaa. En saadan Fortolkning af Beslutningen er imidlertid ganske urimelig. Man kan dog ikke for Alvor mene, at Ministrene havde Lov til at føle deres Samvittighed beroliget ved blot at henvise til denne Beslutning, saaledes at de saa at sige handlede *paa Folketingets Ansvar* og sagde sig fri fra et personligt Ansvar i dette Øjeblik. Jeg tilstaar, at jeg den Morgen, da jeg var med til at træffe den tungeste Beslutning, som et Menneske nogen Sinde kan blive stillet overfor, ikke et Øjeblik opfattede min Stilling saa bekvemt, at Folketingets Beslutning skulde have fritaget mig for en Ministers Pligt til at handle ud fra en selvstændig Bedømmelse af Forholdene. Hvis Folketinget havde truffet den nævnte Beslutning i den konkrete Situation, som forelaa for os om Morgenen den 9. April, havde Sagen været klar. Men Beslutningen blev vedtaget over 2½ Maaned før denne Situation, og jeg tror at turde sige, at ikke ret mange om overhovedet et eneste af Folketingets Medlemmer den 19. Januar, da de stemte for denne Beslutning, tænkte sig, at den ogsaa skulde være bindende for, hvad der skulde foretages, naar der var Tale om den nyere Histories lumskeste Overfald, foretaget af Verdens stærkeste og mest hensynsløse Krigsmaskine.

Det, vi den Morgen skulde tage Stilling til, var, om Danmark vilde opgive den militære Modstand mod til Gengæld at faa den tyske Regerings skriftlige Garanti for, at Tyskland „hverken nu eller i Fremtiden vilde antaste Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed“, samtidig med, at det i den tyske Regerings Erklæring blev forsikret, at dansk Territorium „ikke vilde blive benyttet som Operationsbasis mod England, saa længe Tyskland ikke blev tvunget dertil ved Englands og Frankrigs Foranstaltninger“. Efter at Ikke-Angrebspagten var fejlet til Side, kunde man ganske vist ikke have nogen særlig Tillid til nye Forsikringer fra den tyske Regering, men vi maatte paa den anden Side skønne, at der maaske her gaves Danmark en Mulighed for at kunne komme gennem *Krigen uden katastrofale Ødelæggelser*. Det var i alt Fald sikkert, at et Afslag vilde have ført til, at den tyske Værnemagt vilde have brudt Modstanden „med alle Midler“, som det hed i det tyske Memorandum. Det vil sige, at Danmark da var blevet et *erobret* Land. Besættelsen vilde straks have antaget de voldsomme Former, som den tog i andre Lande, ligesom man maatte regne med den meget væsentlige Omstændighed, at det tyske Mindretals brændende Ønske om at blive genforenet med Tyskland ved Grænsens Tilbageflytning til Kongeaaen øjeblikkelig vilde være blevet opfyldt — bl. a. med det Resultat, at de danske Sønderjyder paa ny var blevet kastet ud paa Europas Slagmarker som tyske Soldater.

Vi traf da vor Beslutning — som Statsminister *Stauring* udtalte over for Tingenes Medlemmer i Rigsdagens Fællessal den 9. April om Aftenen — „ud fra en ærlig Overbevisning om, at vi ved Afgørelsen fritog Land og Folk for en tungere Skæbne“.

Jeg ønsker at understrege, at vor Beslutning ikke var Udtryk for den *principielle* Opfattelse, at Danmark under alle Forhold kun havde dette at gøre. I saa Fald kunde vi ikke have stemt for Beslutningen i Folketinget den 19. Januar, hvilket vi gjorde som Medlemmer af Tinget. Vor Beslutning var alene Udtryk for, at vi, *som Situationen forelæa* om Morgen den 9. April ansaa det for uforsvarligt at handle anderledes. Jeg er ikke og var heller ikke den Morgen i Tvivl om, at adskillige af mine Landsmænd vilde være af den Opfattelse, at man uanset Situationen skulde have nægtet at bøje af for Overmagten. Striden mellem disse to Synspunkter kan kun afgøres af det danske Folk. Jeg for mit Vedkommende handlede imidlertid, som jeg ansaa det for rigtigt ud fra Opfattelsen af mit Ansvar for Land og Folk, og jeg vil for øvrigt mene, at Rigsdagens store Flertal vilde have truffet den samme Beslutning, som vi traf, dersom Rigsdagen den Morgen havde haft Mulighed for at træffe Afgørelsen.

Hvis vi havde mobiliseret i Tide.

Adskillige af dem, der indrømmer, at Beslutningen ikke kunde være anderledes, som Forholdene nu engang var den 9. April, spørger dog, om vort Land ikke havde været i en bedre Situation, dersom vi havde mobiliseret eller indkaldt Sikringsstyrken f. Eks. den 5.—6. April, da de første Uromeldinger indløb. Spørgsmaalet er helt berettiget, og jeg vil derfor gøre nogle Bemærkninger derom.

Jeg vil straks sige, at det efter min Mening maa anses for fuldstændig usandsynligt, at vort Land derved skulde være blevet forskaanet for det tyske Overgreb. Langt snarere maa man tro, at Tyskland ikke vilde have givet os hverken Lov eller Tid til saadanne Foranstaltninger. Jeg er overbevist om, at Tysklands Regering vilde have betragtet den blotte Udsendelse af Indkaldelsesordrer i Danmark som en fjendtligsindet Handling, og at man derfor straks vilde have slaaet til over for os under Paaskud af, at Tysklands Mistanke om, at Danmark var rede til at slutte sig til Tysklands Modstandere, altsaa nu var blevet bestyrket. Vor Mulighed for at klare os var naturligvis ikke blevet forbedret derved.

Hvis vi tænker os det efter min Mening helt utænkelige, at Tyskland i denne Situation i Ro og Mag skulde have ladet os indkalde og opstille vor Sikringsstyrke paa 50 000 Mand — ca. Halvdelen Øst og Halvdelen Vest for Store Bælt —, er der heller ingen Grund til at tro, at det havde faaet Betydning. Man maa nemlig huske paa, at *Tyskland paa det Tidspunkt overhovedet ikke var engageret i Kamphandlinger* mod nogen Modstander paa Landjorden. Polen var for længst slaaet til Jorden, og derefter havde der været en Pause i Landkrigen hele Vinteren. Tyskland kunde altsaa uforstyrret kaste alle de Stridskræfter mod Danmark, som maatte anses for nødvendige for at gennemføre de ud-tænkte Planer.

Jeg anser det derfor ogsaa for en ren Tankekonstruktion, naar det har været anført, at Danmark — f. Eks. hvis Sikringsstyrken havde været formeret — kunde have opholdt Tyskland saa længe, at det havde maattet opgive Felttoget mod Norge. Det eneste, der kunde have holdt Tysklands dynamiske Regering tilbage, var en Tvivl om, at den ikke disponerede over tilstrækkelige Kræfter til dette Felttog, men der er ingen Grund til at tro, at Danmark kunde have indgydt Tyskland en saadan Tvivl, vel ikke engang selv om Danmark havde gennemført Mobiliseringen fra Krigens Begyndelse. Det forekommer mig, at Hollands og Belgiens Skæbne en Maaned senere — trods deres nære Beliggenhed ved Englands og Frankrigs militære Assistance — taler tydeligt nok i saa Henseende.

Jeg mener derfor ogsaa af denne Grund, at vi handlede rigtigt baade ved vor Beslutning den 9. April og ved vor Optræden de foregaaende Dage.

Derimod tør jeg ikke benægte, at Situationen kunde være blevet en anden, dersom Danmark og Norge begge havde været mobiliserede og i højt Beredskab lige siden Krigens Udbrud — *vel at mærke under den Forudsætning* at Tyskland derved havde følt sig beroliget med Hensyn til Umuligheden for de Allierede af at benytte danske eller norske Farvande og Territorier. Som Tysklands Planer viste sig at være, er der ikke megen Sandsynlighed for, at denne Forudsætning havde været til Stede. Men bortset herfra er det i alt Fald en Kendsgerning, at næppe nogen i Danmark paa den Tid ansaa det for nødvendigt eller rime- ligt at holde et saadant Krigsberedskab paa Benene. Det blev i alt Fald ikke foreslaaet fra nogen Side, og det vilde næppe have vundet Tilslutning fra større Kredse, fordi overhovedet ingen i vort Land regnede med den Udvikling af Krigen, som vi kom til at opleve.

Over for dem, der mener, at vi af Hensyn til de andre Lande eller af Hensyn til vort Renommé i andre Lande trods alt burde være gaaet ind i Krigen mod Tyskland den 9. April, vil jeg sige, at jeg ikke mener, at Danmark behøver at gøre sig nogen Bebrejdelser af denne Art. Vi har ingen Anledning til Samvittighedsnag over ikke at have haft Indflydelse paa Krigens Gang ved at fortsætte den haabløse Modstand den 9. April. Forholdet var jo det, at *ingen* andre Lande tænkte sig Muligheden af at komme os til Hjælp i en Krigssituation. Allerede i Februar 1940 meddeltes fra en Pressesammenkomst i London, at Churchill havde udtalt, at Danmark maatte betragtes som afskrevet, idet der ingen Mulighed var for at hjælpe dette Land. For Norges Vedkommende kan man ogsaa sige, at dette Land ikke noget Øjeblik vilde have tænkt paa at styrte sig ud i en Risiko, dersom Danmark alene var blevet Genstand for Tysklands Overgreb. Man kan beklage, at der var for lidt Sammenhold og kollektiv Forstaaelse blandt Nationerne, og jeg deltager i denne Beklagelse. Men saaledes var nu engang Forholdene, og Danmark har ikke Grund til at gøre sig flere Bebrejdelser end andre i saa Henseende.

Placeringen af Flaadens Skibe.

Man har hørt Udtalelser om, at det var mærkeligt, at Flaaden ikke holdtes samlet ved København for at beskytte Landets Hovedstad mod eventuelle Angreb fra Søsiden. Fra anden Side har man undret sig over, at Flaaden ikke var samlet i Store Bælt for at imødegaa Angreb der. De, som har givet Udtryk for en saadan Tankegang, bygger den imidlertid paa en fejlagtig Opfattelse af de Opgaver, der paahvilede Danmark som neutralt Land. Vor Opgave var netop at bevogte vort Territorium i størst muligt Udstrækning. Vi maatte derfor placere Flaadens Skibe de Steder, hvor der var mest Grund til at frygte Neutralitetskrænkelser ved Passage af fremmede Krigsskibe eller ved Sammenstød mellem dem. Indtil den 9. April var der ingen her i Landet, der gjorde sig nogen Tanker om, at København skulde være særlig udsat for Neutralitetskrænkelser. Det vilde derfor ikke have været rimeligt at holde Flaaden samlet om København. I saa Fald vilde vi have forsømt de egentlige Neutralitetsopgaver, hvilket afgjort vilde have medført Protester fra de krigsførende Parter.

I Krigens første Tid var Gennemsejlingsfarvandene Store Bælt, Lille Bælt og Samsø Bælt de mest udsatte Steder, og Hovedparten af Flaadens Skibe befandt sig derfor i disse Omraader samt i Aarhus-Bugten, Senere blev det nødvendigt ogsaa at sende Orlogsskibe til Farvandet omkring Skagen og til Jyllands Vestkyst, for at der de flest mulige Steder kunde være Skibe til hurtig Optræden i Tilfælde af Neutralitetskrænkelser.

Disse Forhold er nærmere omtalt i Søværnskommandoens Beretning, men da jeg var med til at træffe de paagældende Dispositioner, vil jeg i Korthed anføre følgende om den seneste Udvikling paa dette Omraade:

Affæren med den tyske Damper „Altmark“, der den 16. Februar blev angrebet af engelske Torpedobaade inde i den norske Fjord Jøssingfjorden, og Torpederingen af den tyske Damper „Edmund H. Stinnes“ den 24. Marts ud for Thorsminde paa den jyske Vestkyst samt Spørgsmaalet om de tyske Malmtransporter i Almindelighed havde stillet de norske og danske vestlige Territorialfarvande i Forgrunden, og under Hensyn til den efterhaanden forøgede tyske Trafik langs den jyske Vestkyst og omkring Skagen blev det besluttet at forøge den danske Bevogtning i disse Farvande. Den 23. Marts blev Torpedobaaden „Hvalen“ og den 29. Marts Artilleriskibet „Peder Skram“ samt Torpedobaaden „Dragen“ dirigeret til Skagen-Afsnittet. Samme Dag blev Opmaalingskibet „Hejmdal“ sendt til Hirtshals-Omraadet, og den 2. April blev yderligere Torpedobaaden „Læxen“ sendt til Styrken ved Skagen—Frederikshavn. Desuden blev nogle Luftfartøjer sendt til Frederikshavn med Ordre til daglig Afpatruljering af Jyllands Vestkyst.

Som Forholdene tegnede til at udvikle sig paa dette Tidspunkt, ansaa vi disse Dispositioner for absolut nødvendige.

Landgangen i Korsør, Nyborg og Middelfart.

Ved Bedømmelsen af disse Begivenheder er det af Betydning at være klar over de gældende Neutralitetsbestemmelser. Disse var fastsat ved Kongelig Anordning af 31. Maj 1938 efter forudgaaende Forhandlinger med Sverige og Norge, og de var enslydende med de af disse to Lande fastsatte Neutralitetsbestemmelser.

I Henhold til Bestemmelserne var Gennemfart gennem baade Sundet og Bælterne tilladt alle Skibe, ogsaa krigsførende Staters *Krigsskibe*. Det var endvidere ogsaa tilladt

fremmede Magters Krigsskibe at *anløbe danske Havne*, for saa vidt de ikke var Krigshavne eller spærret med undersøiske Miner eller andre Forsvarsmidler. I Henhold hertil havde fremmede Krigsskibe altsaa ikke Adgang til Københavns Havn. Derimod var der intet ulovligt i, at tyske Krigsskibe om Morgen den 9. April løb ind i Korsør, Nyborg og Middelfart Havne. I Henhold til Neutralitetsbestemmelserne havde fremmede Krigsskibe endda Ret til at *opholde sig* i danske Havne, naar Opholdet blot ikke strakte sig udover 24 Timer. I Havaritilfælde kunde Opholdet endog forlænges.

Disse Bestemmelser udelukkede altsaa, at danske Krigsskibe kunde give sig til at standse eller visitere fremmede Krigsskibe, der passerede vore Gennemsejlingsfarvande eller søgte ind i vore Havne. *Ulovligheden og den fjendtlige Hensigt aabenbares først da de tyske Soldater gik i Land.*

Man kan altsaa med fuld Ret fastslaa, at den tyske Regering ganske bevidst misbrugte Neutralitetsreglerne og i Ly af dem foretog et enestaaende Snigløb mod de danske Havne. Enhver vil derfor ogsaa forstaa, at Landgangen under saadanne Omstændigheder ikke kunde forhindres eller standses, medmindre hver dansk Havneby havde været befæstet, og Besejlingen samtidig havde været underkastet Kontrol gennem Spærringer og Visitation. Men man kan med Rette sige, at *absolut ingen* i dette Land nogen Sinde havde tænkt sig saadanne Foranstaltninger.

Landgangen i København.

Det er helt naturligt, at Tyskernes Landgang paa Langelinie i København har vakt en ganske særlig Beklagelse og Forstemthed, og jeg kan sige, at de Følelser, som denne Overrumpling fremkaldte i Regeringen og specielt i Marineministeriet og Søværnet ikke var mindre udprægede i saa Henseende end hos andre. Jeg personlig var den Morgen ganske uforstaaende overfor, hvorledes dette havde ladet sig gøre, men først da Søværnets Rapporter var afgivet, kunde man danne sig et Billede af denne nedslaaende Episode.

Jeg henviser derfor til Søværnskommandoens Beretning herom.

Dagen efter eller maaske to Dage efter den 9. April kom Medlemmer af min Rigsdagsgruppe til mig og fortalte, at man i den konservative Gruppe hævdede, at Søværnet ikke havde været sat i Alarmberedskab den 8. April, saaledes som det havde været Tilfældet med Hæren. Jeg svarede straks, at det var noget Snak, og at der maatte foreligge en eller anden Misforstaaelse, men jeg meddelte naturligvis Viceadmiralen denne Paastand, da jeg senere paa Dagen kom i Ministeriet.

Viceadmiralen erklærede da, at det var rigtigt nok, at han ikke havde beordret forhøjet Beredskab for Søværnets Vedkommende. Da jeg udtrykte min Forbavselse herover, eftersom jeg dog i Fællesmødet med Hærens og Søværnets øverste Myndigheder havde meddelt Beslutningen fra Amalienborg-Konferencen den 8. April, svarede Viceadmiralen, at han ikke havde anset det for nødvendigt paa det Tidspunkt, fordi Flaadens Skibe, naar der som i dette Tilfælde var etableret Sikringstjeneste, praktisk talt var i samme Beredskab, som Hærens Afdelinger nu vilde komme.

Da jeg hertil svarede, at det ikke et Øjeblik var faldet mig ind, at Søværnskommandoen ikke havde foretaget en Forhøjelse af Beredskabet samtidig med Hæren, udviklede Viceadmiralen sit Synspunkt nærmere med Henvisning til Omfanget af de 3 forskellige Grader af Beredskab, som Søværnskommando-Ordrene indeholdt.

Jeg misbilligede over for Viceadmiralen, dels at der ikke var givet Ordre om forhøjet Beredskab, og dels at Viceadmiralen ikke havde talt med mig om Spørgsmaalet.

Jeg henviser iøvrigt til Søværnskommandoens officielle Beretning, hvor dette Spørgsmaal er forklaret i følgende Ord:

„For Søværnet blev der ikke givet Ordre til yderligere at skærpe den allerede bestaaende Sikringstjeneste eller givet Ordre til Ændringer i normal Tjenestegang, da man — som allerede nævnt — ikke ansaa Situationen som værende akut for Danmarks Vedkommende og mindst af alt forestillede sig en Aktion ført ind under fuld Udnyttelse af de gældende danske Neutralitetsbestemmelser og Landets fuldt ud korrekte neutrale Holdning og paa en i Krigshistorien enestaaende og snigende Maade, saa meget mere som de danske Neutralitetsbestemmelser og disses Praktisering i den forløbne Tid ikke — saa vidt Søværnskommandoen bekendt — havde givet Anledning til blot ringeste Kritik fra de krigsførendes Side.“